

פרשת בהר – חמישי

(כט) **וְאִישׁ כִּי־יִמְכֹר בֵּית־מוֹשֵׁב עִיר חוֹמָה וְהִיתָה גְּאֻלָּתוֹ עַד־תֵּת מִמֶּכְרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלָּתוֹ:** כט וגבר, ארי יזבין בית מושב עיר חומה והיתה גאולתו עד תת ממכרו ימים תהיה גאולתו: עדן בעדן, יהי פרקניה.

כס"א **בֵּית־מוֹשֵׁב עִיר־חוֹמָה:** (ת"כ) בית בתוך עיר המקפת חומה מימות יהושע בן־נון. והיתה גאולתו: לפי שנאמר בשדה, שיכול, לגאלה משתי שנים ואילך כל זמן שירצה, ובתוך שתי שנים הראשונים אינו יכול לגאלה, הצרך לפרש בזה שהוא חלופי, שאם רצה לגאל בשנה ראשונה, גאולה, ולאחר מכאן אינו גאולה. והיתה גאולתו: של בית. ימים: ימי שנה שלמה קרויים ימים, וכן (בראשית כד, נה): "תשב הנערה אתנו ימים":

(ל) **וְאִם לֹא־יִגְאֹל עַד־מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבֵּית אֲשֶׁר־בְּעִיר אֲשֶׁר־לֹא (לו) חֹמָה לְצִמִּיתָת לְקַנָּה אֹתוֹ לְדֶרְתּוֹ לֹא יֵצֵא בַיָּבֵל:** ל ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה וקם הבית אשר בעיר אשר לא חומה לצמיתת לקנה אותו לדרתיו לא יצא ביביל:

כס"ב **וְקָם הַבֵּית. . . לְצִמִּיתָת:** יצא מכחו של מוכר ועמד בכחו של קונה. (אשר לא חמה: "לו" קרינו. אמרו רבותינו, זכרונם לברכה: אף על פי שאין לו עכשו, הואיל והיתה לו קדם לכן. ו"עיר", נקבה היא, והצרך לכתב "לה", אלא מתוך שצריך לכתב "לא" בפנים, תקנו "לו" במסרת; זה נופל על זה). **לֹא יֵצֵא בַיָּבֵל:** אמר רב ספרא: אם פגע בו יובל בתוך שנתו, לא יצא:

(לא) **וּבְתֵי הַחֲצִירִים אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם חֹמָה סָבִיב עַל־שְׂדֵה הָאָרֶץ יִחְשַׁב גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לוֹ וּבַיָּבֵל יֵצֵא:** לא ובתי הפצחיא, דלית להון שור מקף סחור סחור על חקל ארעא, יתחשבון: פרקנא, יהי להון, ובויבילא, יפקון.

כס"ג **וּבְתֵי הַחֲצִירִים:** כתרגומו: "פצחיא", עירות פתוחות מאין חומה, ויש הרבה בספר יהושע (יהושע יג, כח): "הערים וחצריהם"; (בראשית כה, טז): "בחצריהם ובטירתם". על־שדה הארץ יחשב: הרי הן כשדות הנגאלים עד היובל ויוצאין ביובל לבעלים – אם לא נגאלו. גאלה תהיה־לו: (ת"כ) מיד אם ירצה. ובזה יפה כחו מכח שדות, שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים. וביביל יצא: בחנם:

(לב) **וְעָרֵי הַלְוִיִּם בְּתֵי עָרֵי אַחֲזָתָם גְּאֻלָּת עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוֹוִיִּם:** לב וקרוי, ליואי בתי, קרוי אחסנתהון: פרקן עלם, יהי לליואי.

כס"ד **וְעָרֵי הַלְוִיִּם:** ארבעים ושמונה עיר שנתנו להם. גאלת עולם: גואל מיד אפלו לפני שתי שנים אם מכרו שדה משדותיהם הנתונות להם באלפים אמה סביבות הערים, או אם מכרו בית בעיר חומה, גואלין לעולם ואינו חלוט לסוף שנה:

(לג) **וְאֲשֶׁר יִגְאֹל מִן־הַלְוִיִּם וַיֵּצֵא מִמֶּכֶר־בֵּית וְעִיר אַחֲזָתוֹ בַּיָּבֵל כִּי בְתֵי עָרֵי הַלְוִיִּם הוּא אַחֲזָתָם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:** לג ודיפרוק מן ליואי, ויפקון זביני ביתא וקרוי אחסנתיה בויבילא: ארי בתי קרוי ליואי, אנין אחסנתהון, בגו, בני ישראל.

כס"ה **וְאֲשֶׁר יִגְאֹל מִן־הַלְוִיִּם:** ואם יקנה בית, או עיר מהם ויצא . . . ביביל אותו ממכר של בית, או של עיר, וישוב ללוי שמכרו, ולא יהיה חלוט כשאר בתי ערי חומה של ישראל ויצא ממכר־בית: הרי זו מצוה אחרת. ואם לא גאלה יוצאה ביובל, ואינו נחלט לסוף שנה כבית של ישראל. כי בתי ערי הלוויים הוא אחזתם: לא היו להם נחלת שדות וכרמים, אלא ערים לשבת ומגרשיהם, לפיכך הם להם במקום שדות, ויש להם גאלה כשדות, כדי שלא תפקע נחלתם מהם:

(לד) **וַיִּשְׁדֶּה מִגֵּרֶשׁ עָרֵיהֶם לֹא יִמְכֹר כִּי־אַחֲזָת עוֹלָם הוּא לָהֶם:** לד וחקל רוח קרויהון, לא יזדבן: ארי אחסנת עלם הוא, להון.

כס"ו **וַיִּשְׁדֶּה מִגֵּרֶשׁ עָרֵיהֶם לֹא יִמְכֹר:** מכר גזבר, שאם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאלה, ומכרה גזבר, אינה יוצאה לכהנים ביובל, כמו שנאמר בישראל (ויקרא כז, כ): "ואם־מכר את־השדה לאיש אחר לא־יגאל עוד", אבל בן לוי גואל לעולם:

(לה) **וּכְי־יָמוּךְ אַחִיד וּמָטָה יָדוֹ עַמּוּךְ וְהַחֲזִיקָתָ בּוֹ גֵר וְתוֹשֵׁב וְחֵי עַמּוּךְ:** לה וארי יתמספן אחוה, ותמוט ידיה עמך ותתקיף ביה, ידור ויתותב וייחי עמך.

כס"ז **וְהַחֲזִיקָתָ בּוֹ:** אל תניחהו שירד ויפל ויהיה קשה להקימו, אלא חזקהו משעת מוטת היד. למה זה דומה? למשאוי שעל החמור; עודהו על החמור, אחד תופס בו ומעמידו; נפל לארץ, חמשה אין מעמידין אותו. גר ותושב: אף אם הוא גר, או תושב. ואיזהו תושב? כל שקבל עליו שלא לעבד עבודת אלילים ואוכל גבלות:

(לו) **אַל־תִּקַּח מֵאֹתוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית וִירֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ וְחֵי אַחִידָה עִמּוּךְ:** לו לא תסב מניה חיבליא ורבייתא, ותדחל מאלהך; וייחי אחוה, עמך.

כס"ח **נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית:** חד שוינהו רבנן, ולעבר עליו בשני לאוין. ויראת מאלהיך: לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית וקשה לפרש הימנו ומורה לעצמו החר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו, הצרך לומר: "ויראת מאלהיך". או התולה מעותיו בנכרי כדי להלוותם לישראל ברבית, הרי זה דבר המסור ללבו של אדם ומחשבתו, לכך הצרך לומר: "ויראת מאלהיך":

(לז) **אֶת־כֶּסֶףךָ לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבִמְרִבִּית לֹא־תִתֵּן אֹכְלֶךָ:** לז ית כסףך לא תתין ליה, בחיבליא; וברביתא, לא תתין מיכלך.

(לח) **אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים:** לח אנא, יי אלהכון, דאפיקית יתכון, מארעא דמצרים למתן לכון ית ארעא דכנען, למהוי לכון לאלה.

כס"ט **אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי וְגו':** והבחנותי בין בכור לשאינו בכור, אף אני יודע ונפרע מן המלוה מעות לישראל ברבית ואומר: 'של נכרי הם! דבר אחר: "אשר־הוצאתי אתכם מארץ מצרים", על מנת שתקבלו עליכם מצותי, אפלו הן כבדות עליכם. לתת לכם את־ארץ כנען: בשכר שתקבלו מצותי. להיות לכם לאלהים: (ת"כ) שכל הדר בארץ ישראל, אני לו לאלהים, וכל היוצא ממנה, כעובד עבודת אלילים: